

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 11.

V Ljubljani, 15. junija 1893.

Letnik VI.

Svarilo pred normansko cidrovko.

Normanska cidrovka je hruška moštnica, ki se odlikuje z lepo rastjo, ima jako lepo navpično deblo in lepo, na kviško rastočo krono. Cidrovka rodi droben, a za mošt prav izvrsten sad. Da je ta vrsta zlasti prejšnje čase bila toliko razširjena, zahvaliti se ima svoji lepi in bujni rasti. Po drevesnicah služi za vzgojo debel. Večina hrušek je namreč slabo rastna ter se od njih težko in počasi vzgojajo debela, zato drevesničarji cepijo na divjak pri tleh na pr. cidrovko, ki naredi lepo deblo, v krono pa cepijo potem še le vrsto, katero želijo. Iz tega vzroka se je razširila cidrovka tudi pri nas. Tudi kmetijska družba je v svoji drevesnici precej zelo rabila cidrovko za vzgojo debel, a pričela jo je polagoma in po možnosti opuščati, tako da je kmalu ne bo imela več, ker je tudi ona prišla do spoznanja, kakor drugod po Avstriji in Nemčiji, da je normanska cidrovka hud plevel v drevesnici. S temi besedami obojamo sami nekaj svojih prejšnjih naukov in smatramo le za dolžnost, priznati zmoto ter ob enem pozvati zlasti naše gg. učitelje, ki imajo šolske drevesnice, da se kolikor mogoče hitro odresejo te nesrečne cidrovke.

Cidrovka ne raste v drevesnici le lepo, marveč res krasno, tako, da človek le s težkim srcem izreče hudo obsodbo čez njo. Tudi mraz ji ne škoduje veliko, vsaj ne bolj, nego večini drugih vrst. Z eno besedo: Cidrovka je za drevesničarja zlata vredna.

Vse drugače je pa s cidrovko na stalnem mestu in to mora biti merodajno. Cidrovka vspeva na stalnem mestu le v globokem, rodovitnem svetu, v zavetni legi s primerno milim podnebjem, a le necepljena ali pa cepljena z vrsto, ki je toliko močne rasti kakor cidrovka sama. Pogoji cidrovkinega vspevanja so tedaj tako raznovrstni in so tako redko dani skupaj, da smemo kar naravnost trditi, da je pri nas in v sosednih nam deželah prav malo krajev, koder naj se sade cidrovke ali pa na cidrovke cepljene hruške.

Cidrovka na neprikladni zemlji, v neprimerni legi in cepljena s slabo rastočo hruševno vrsto, kakeršne so večidel vse finejše vrste, nekaj časa pač raste, kmalu pa prične hirati in slednjič pogine ako je ni uže poprej vzel mraz. Zadnje je pa posebno važno, kajti cidrovkino deblo je zelo občutljivo; naenkrat jo prime zmrzlin in sadjar vidi spomladi najlepša debeleca črna in suha od vrha do tal. Koliko sadjarjev je zlasti letos naredilo te žalostne izkušnje! Cidrovkina debela se širijo po Kranjskem kakih 15 let, in v tem času se jih je posadilo gotovo 20000. Ako pa gremo danes iskat vse te hruške, pač ne pretiravamo, če rečemo, da bi dobili od njih komaj 1000 živih in sploh primerno rastočih drev. Premučno

je premišljevati o škodi, ki se je naredila z razširjanjem cidrovke, zlasti ako je človek sam sokrivec, zato raje to opustimo, a tem bolj svarimo pred nadaljnim razširjanjem cidrovke. So razmere, da je cidrovka še na mestu, so tudi ljudje, ki jo še zahtevajo, zato jo tudi naša družba ne bo opustila do zadnjega debla, a za splošno porabo, kot tvoriteljica debel, se pa odločno obsoja na smrt v ognju. Posebno žalovati nam pa ni treba po njej, saj imamo druga nadomestila, na pr. pred vsem Weilerjevo moštnico, novo Poatuvovko i. t. d., ki dajejo prav izvrstna debela, če so vzgojena iz okulantov. Okulacije se je pa sploh treba poprijeti v večji meri, če hočemo z drugimi vrstami vzgojiti lepih debel. Tudi nismo pri tem nič na škodi, ker ni res da bi pri hruškah z zimskim cepljenjem pridobili eno leto, kajti cidrovka prvo leto tudi nič ne naredi in jo v drugem letu dohiti vsako okulant. V veliko večji meri pa velja to pri drugih hruškah.

Sadjarstvo in lov.

Pred nekaj leti je „Kmetovalec“ ostro obsojal sedanje lovske postave in kazal krivico, katero dela kmetu divjačina. Kako resnično je govoril, skusili smo po mnogih krajih kmetje posebno letošnjo zimo, ko so nam zajci storili velikansko škodo, odškodnine za njo pa se nam ni izplačalo nič. Kam pridemo na ta način, povem naj v nekaterih vrsticah.

Ko sem nekako teden pred pustom ogledal svoj vrt, kjer sem imel nasa-jenega precëj lepega sadnega drevja, kako sem se ustrašil! Vse obglodano in belo! Štejem in naštejem nad 35 najlepših dreves (deloma do 10 cm debelih) tako oglodanih, da nimam upanje, da bi se mi še popravili. Vsak sadjar si lahko misli, kaj sem čutil, ko sem videl uničen sad večletnega truda. Mislil sem za gotovo, da imam pravico do oškodnine, posebno še, ker sem v jeseni drevje za-varoval z mazilom. Ali ko poizvem določila sedanjega lovskega zakona, izgubim še to zadnje upanja. Veselje, skrb, čas in trud sadjarja uničen je v kratkem času in ostane mu le zasmehovanje od stani lovcev, katero se mi zdi podobno labud-jemu petju za našo sadjerejo: —

Kmet, trpi in — molči, mislil sem si, in storil bi bil tudi tako, če bi bil oškodovan le jaz. Toda kmalu so se začeli oglašati sosedje, žalostni in srditi ob enem, ko so izvedeli, da za opustošenje svojih vrtov ne dobé nikake odškodnine. To pa vendar ni več malenkost, če se naenkrat uniči po 20, 30, 40 in še več najlepših sadnih dreves, katerih so mnoga uže rodila! Nekteri so si jih vzgojili po svoji — žalibog tako redki — marljivosti in ti vedo najbolje, koliko časa in truda stane kmetu drevo, predno doraste; drugi pa so si jih preskrbeli od drugod, seveda za drag denar. In če se še pomisli, koliko drevja se posuši predno doraste, da dostikrat komaj polovica doseže svoj namen, razume se menda samo ob sebi, da ga ne moremo nizko ceniti.

Ko se nekoliko oddahnemo, sklenemo za trdno, še enkrat poskusiti z novimi nasadi zaceliti globoko rano našega sadjarstva. Pri naši šoli imamo lep sadni vrt, na katerem je bilo dosti lepega sadnega drevja. Ali ko se oglasimo zánje, izvemo žalostno novico, da je tudi lepi šolski vrt, le nekaj metrov od šolskega poslopja oddaljen in na vasi, popolnoma uničen! Nad 700 lepих sadnih dreves, ki so bila skoro vsa za oddati in bi gotovo bila v malo letih v olepšavo in korist celi župniji, požrl je zajec. In še tukaj niso dobili odškodnine, ker je plot okoli drevesnice slučajno imel nekje eno samo luknjo, čeravno ni zajec ondi imel vhoda, temveč od druge strani, kjer se plot zaradi velikega snega ni videl. G. nadučitelj se je veselil, da bo stržil spomladi za drevje najmanj kakih 200 gld., kar bi bilo

v veliko korist naši šoli; sedaj še toliko drevesc nima, da bi — kakor navadno — o Veliki noči, vsakemu učencu, ki izstopi iz šole, podaril za spomin po eno drevesce. Če pomislimo, da je vso to škodo povzročil morda samo eden zajec, kateremu po sedanjih zakonih nihče ne sme več dlake skriviti, ker je prešel čas za streljanje zajcev — prišli smo do čudnega prepričanja, ktereга si skoraj ne upam zapisati.

Vsiljuje se mi misel, da je po omenjenih zakonih ves trud kmetov v sadjarstvu zaman, ker je mladi sadni naraščaj izročen v milost in nemilost — malovredni divjačini. Kdo se bo še hotel truditi in baviti s sadjarstvom, ko se vender tako očitno prezira in brez kazni poškoduje.

Kdor vé, koliko lepih pokrajin imamo še po Slovenskem, kjer se sadjereja še ne goji, in s kakšno težavo pripravimo kmeta, da se poprime te stroke, kdor končno ve za ves trud, s katerim se sadno drevje zaseja in oskrbuje, ta bode z glavo majal čitaje te vrstice. Prišel bo do žalostnega prepričanja, da se toliko potrebnemu napredku kmetijstva pri nas — in to celó zakonitim potom — bije v lice. Čemu so nam drage sadjarske šole, zakaj se je treba na ljudskih šolah nežni mladini ubijati s to stroko, in kaj nam koristijo vse gospodarske knjige in časopisi, če pa ta stroka kmetijstva ni vredna toliko, da bi smel kmet braniti svoj pridelek?! Vsak človek, gospod in berač, sme braniti svoje imetje in brani ga tudi zakon, le sadjarja ne brani nihče, niti se ne sme braniti sam! To je uganka, katero rešiti in prav rešiti prosim one, ki imajo to oblast v rokah!

Hribovski.

Rumenoobrobljeni kačji jezik.

Rumenoobrobljeni kačji jezik (latinski ophiogon jaburan foliis aureis marginalis) je ena izmed onih maloštevilnih rastlin, ki za svoje uspevanje potrebujejo malo skrbi. O tej rastlini piše „Ill. Flora“ nastopno: Uganjka mi je zakaj večina

vrtnarskih knjig tople priporoča mnogo malovrednih rastlin, kačji jezik pa popolnoma prezira. Kadar pogledam to prekrasno rastlino, vselej želim, da bi jo imel vsak prijatelj rastlin. Listje kačjega jezika je kakih 30 cm dolgo, 1 do 1½ cm široko ter stoji v gostih šopih. Z ozirom na to, ali pripada rastlina ti ali oni vrsti, je listje različno

Pod. 17.

barvano, oziroma drsasto in obrobljeno. Poleti požene kačji jezik mnogo do 15 cm visokih cvetnih betev, ki nosijo svetlovišnjevo cvetje. Kačji jezik je malo občutljiv, prenese največje toplinske razlike, kakeršne so navadno po zakurjenih sobah. Razven rumenoobrobljenega kačjega jezika je posebno lep drsasti (latinski ophiogon jaboran foliis argenteo marginalis). Obe vrsti pa zahtevata rahlo in rodovitno prst; najbolje se jima prilega zmes od sprstenine, povrtna zemlje in peska. Zalivati je treba pogosto ter semtertja dodati vodi nekoliko gnoja. Kačji jezik naj-

bolje uspeva v veliki svitlobi, torej na oknu, katero je obrnjeno proti solncu; vendar ga je treba varovati poldanskih solnčnih žarkov. Vzlic temu pa tudi dobro uspeva na cvetlični mizi v sobi, koder lepo njegovo listje v zvezi z drugimi rastlinami dela krasen prizor. Razmnožitev kačjega jezika je prav lahka ter se vrši priprosto z razdelitvijo. Podoba 17. kaže kačji jezik v cvetličniku.

Saxifraga sarmentosa.

Med najzanimivejše cvetlice, koje gojimo v cvetličnikih, spada „saxifraga sarmentosa“ (poganjajoča kamnokrečnica). Njena domovina je Kitaj. Kakor vse debelolistnice (crassulaceae), ima tudi ona precej debele, okrogle liste. Listi so zgoraj temnozeleni in prepreženi s svetlejezelenimi žilicami, spodaj pa rdečkasti. Vsa rastlina je posuta s ščetinicami. Uže zgodaj spomladi prično izmed listov poganjati dolge, rdeče niti, na katerih kasneje nastanejo nove, mične rastlinice, iz katerih se kaj lahko vzgoje nove cvetlice. Niti z rastlinicami se namreč polože na kak drug cvetličnik, tako, da se rastlinice dotikajo zemlje. Ko se dobro vkoronirajo, odtrga se prvotna nit, rastlina pa raste samostojno dalje. Tudi rastlinice, takoj od niti odločene, se kaj rade primejo, posebno, če se vsaki pusti košček niti, ter se ž njo vsadi. Opomniti je, da cvetlice rasto kaj hitro. Uže drugo pomlad po pomnožitvi so tako močne, da poženo meseca maja ali početkom junija cvetje. Posamezni cveti sestavljajo na srednjevisokej bili rahel lat (panicula) ter imajo dvovrstne cvetne liste. Navzdol obrnjena dva cvetna lista sta večja od drugih treh, obrnenih navzgor, ter sta lepo bela, drugi pa so rdečepikasti.

To cvetlico, ki nas ne zanima le s svojim cvetjem, ampak posebno tudi s svojimi poganjki, ki tvorijo nove rastline, prištevamo baš radi poslednjih k tako zvanim „visečim rastlinam“. Devljemo jih navadno v viseče košarice, na na steno pritrjene gobe, na deščice ali tudi na okna.

V obče je navedena cvetlica precej trpežna in vzlic vsakojakim neugodnostim, kojim so razpostavljene cvetlice v stanovanjih, vspeva dobro. Tudi proti mrazu ni posebno občutljiva; celó zmrznjene cvetlice je lahko oteti. Prezimi najbolje v sobi, tudi če ni zakurjena.

Rajko Justin.

Vrtnarske raznoterosti.

Sajenje kumar. Kumarne pečke naj se dajo poprej skaliti, predno se sade. Najbolje je, če se pečke poprej močijo en dan v dežnici ali mehki vodi, potem se pa denejo v volneno cunjjo, katera se malo zmoči, in položi na kak gorek kraj. V par dneh pečke skale in se potem lahko takoj sade.

Pomeranče se dolgo ohranijo, če se zavijejo v mehek papir, potem pa denejo v zaboj. Ker se pa ne smejo dotikati druga druge, naloži naj se vmes seno. Zaboj naj se postavi v hladen suh kraj. Pomerančam škoduje sobna gorkota in pa pristop mrzlega zraka.

Sadje in krompir. Mnogi mislijo, da kuhano sadje ni redilno, in je zatorej treba uživati krompir. V resnici ima pa kuhano sadje več redilnih snovi, nego krompir. Sadje tudi tako ne tišči v želodec kakor krompir, in bistri možgane.